

Cumhuriyet Dönemi Türk Akademisinin İlk Profesörü Hulusi Behçet

Nitelikli bilim insanlarının sayıca çok az olduğu Cumhuriyetin ilk yıllarında, Türkiye’de yetişmiş Hulusi Behçet, dermatoloji (cilt hastalıkları) alanında dünyanın en büyük akademisyenlerinden biriydi. Kendi adıyla bilinen Behçet Hastalığını ilk kez tanımlayan Hulusi Behçet’in pek çok cilt hastalığının tanısında ve tedavisinde de önemli katkıları oldu.

Hulusi Behçet 20 Şubat 1889’da İstanbul’da doğdu. Babasının işinden dolayı orta öğrenimini Şam’da sürdüren Behçet Latinceyi, Fransızca ve Almanca’yı çok iyi derecede öğrendi. O dönemde sivil tıp fakülteleri bulunmadığından tıp eğitimine Gülhane Askeri Tıp Akademisi’nde başladı. 1910 yılında tıp fakültesini bitirdiğinde 21 yaşındaydı. Mezun olduktan hemen sonra aynı fakültede asistan olarak çalışmaya devam eden Behçet, 1914 yılında dermatoloji ve zührevi hastalıklar uzmanı oldu. 1918 yılına kadar çeşitli asker hastanelerinde dermatoloji uzmanı olarak çalışan Behçet daha sonra bilgi ve tecrübelerini artırmak amacıyla Budapeşte’ye ve Berlin’e gitti. Orada ünlü dermatologlarla tanışma ve çalışma fırsatı buldu. 1919 yılında yurda dönen Behçet bir süre serbest hekim olarak çalıştıktan sonra 1923 yılında Hasköy Zührevi Hastalıklar Hastanesi’ne başhekim olarak atandı. Kısa süre sonra Guraba Hastanesi Dermatoloji kliniğine geçen Behçet, 1933 üniversite reformunda İstanbul Üniversitesi Deri Hastalıkları ve Frengi Kliniği’ne profesör olarak seçildi. Hulusi Behçet, Türk akademisinde profesör unvanını alan ilk bilim insanıdır. 1939 yılında da kendisine ordinaryüs unvanı verildi.

Laboratuvar ve görüntüleme olanaklarının olmadığı veya kısıtlı olduğu durumlarda hastalıkların tanısını koymak için doktorların klinik bilgilerinin çok iyi olması gerekiyor. Kuşkusuz bu durum aynı zamanda onların çok iyi birer gözlemci olmasını da zorunlu kılıyor. Hulusi Behçet’in çalışmalarını incelediğimizde kendisinin çalışma hayatı boyunca çok dikkatli bir gözlemci olduğunu ve her ayrıntıyı dikkate aldığını görüyoruz. Hastalarını uzun süre takip eden Behçet, hastalıkların

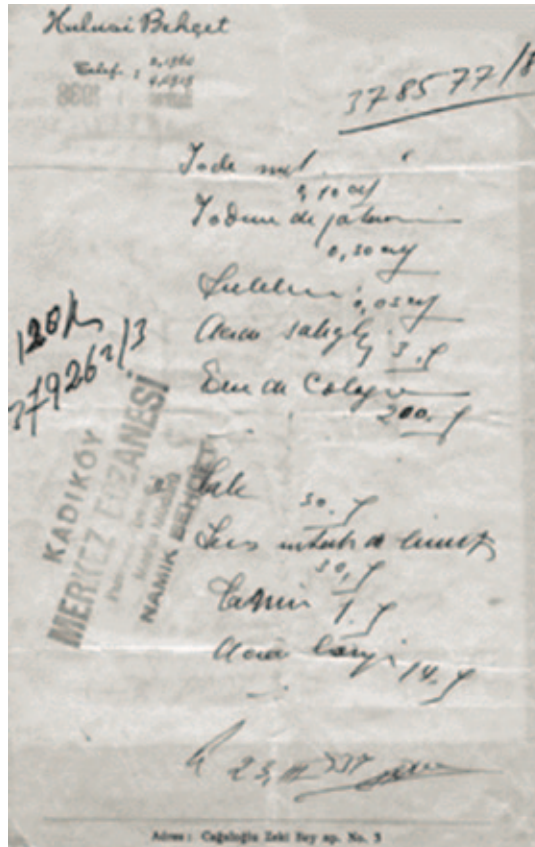
rın seyrini ve hastaların durumunu kaydederek onlara uygun tedaviyi sunuyordu. Takip ettiği hastalardaki tüm bulguları dikkate alan Behçet farklı gördüğü bulguların nedenlerini mutlaka araştırırdı. Titizliği, araştırmacı ruhu ve eşsiz merakı sayesinde, herhangi bir hastalığa uymadığını fark ettiği bulguların henüz tanısı konulmamış bir hastalığa ait olabileceğini düşünerek kendi adıyla bilinen Behçet hastalığını ilk tanımlayan bilim insanı oldu.

Uzun süre takip ettiği 3 hastasında ağızda aft, genital bölgede ülserler ve gözde çeşitli rahatsızlıklar olduğunu fark eden Behçet bu bulguları açıklayacak bir neden bulamıyordu. İlk hastayı 1924 yılından beri takip ediyordu. Bu hasta İstanbul ve Viyana'da yaklaşık 40 yıl boyunca tedavi olmasına rağmen görme yeteneğini kaybetmişti. Hastaya farklı tanımlar konulmuş ve uygulanan tedavilerden sonuç alınamamıştı. Çok iyi bir gözlemci olan Behçet, hastadaki bulguların o zamana kadar konulan hiçbir tanıya uymadığını anlamıştı. 1930 yılında uzun yıllardır ağızda aft, genital bölgede ülser ve gözde çeşitli problemler şikâyetiyle bir kadın hasta Doktor Behçet'in kliniğine başvurmuştu. Hastalığın olası nedenlerini araştıran Behçet yaptırdığı laboratuvar testlerinde ve diğer testlerde tanı koydurucu bir bulgu elde edemedi. 1936 yılında benzer bulgularla bir erkek hastayı inceleyen Behçet, bu hastaya da tanı koyamamıştı. Uzun yıllar takip ettiği diğer iki hastayla birlikte bu üç hastadaki bulguların, tanısı bilinen hiçbir hastalığa uymadığını fark etmişti. Bu bulguların, tanısı henüz bilinmeyen bir hastalığa ait olabileceğini düşündü. 1937 yılında *Dermatologische Wochenschrift* dergisinde bulgularını yayımladı. Hastalığın nedeninin dışardan kaynaklanan bir enfeksiyon olabileceğini ileri süren Behçet, bu konudaki düşüncelerini yine aynı dergide yayımladı. Daha sonra farklı etkenlerin de hastalığa neden olabileceğini belirtmişti. Behçet'in 1938 yılında hastalıkla ilgili daha detaylı bir yazı yayımlamasının üzerinden çok geçmeden başka ülkelerden de benzer belirtileri olan hastalarla ilgili çalışmalar yayımlandı. Böylece dünya yeni bir hastalığı Doktor Hulusi Behçet sayesinde tanımaya başladı. Ancak bu pek de kolay olmadı. Göz hastalıkları uzmanları dışında, özellikle dermatologlar bu bulguların yeni bir hastalığa ait olmadığı konusunda ısrar ediyorlardı. Onlara göre bu bulgular dermatomyozit, eritema eksudativum multiforme ve pemfigus gibi hastalıklarda görülenlere benzer bulguları. Ancak dünyanın farklı bölgelerinde yayımlanan yeni vakalar, Hulusi Behçet'in haklı olduğunu ve bu bulguların tanısı henüz bilinmeyen bir hastalığa ait olduğunu ortaya koyuyordu.

Kuşkusuz bilim bir tek insanın işi değil, olamaz da. Bir bilim insanının ortaya attığı yeni bulguları başka bilim insanları da sınavarak, doğruluğu ya da yanlışlığı konusunda görüşlerini bildirirler. Behçet hastalığında da Hulusi Behçet ilk tanımı yapmış olmakla birlikte hastalığın detaylı olarak ele alınması ve tıp literatürüne geçmesini sağlayan çok sayıda bilim insanı var. Hastalığa ait benzer bulgular daha önce de doktorların dikkatini çekmişti. Hatta Hippokrates'in (MÖ 460-377) ben-

zer bulguları olan hastalardan bahsettiği biliniyor. Ama belki de en önemlisi Yunan asıllı Doktor Adamantiades Benedictos'un (1875-1962) 1931 yılında yayımladığı bir vaka. Doktor Adamantiades Benedictos Behçet hastalığındaki bulgulara benzer bulguları olan bir hastadan bahsediyordu. Bu nedenle bazı doktorlar Behçet hastalığını Adamantiades-Behçet hastalığı olarak isimlendirdi. Ancak birkaç istisna dışında bu çalışmaların hiçbiri tıp literatüründe dikkate alınmadı. Çünkü Hippokrates'ten bu yana Doktor Adamantiades dahil hiçbir doktor, hastalığın klasik üçlü bulgusundan ve daha da önemlisi bunun ayrı bir hastalık olduğundan bahsetmemişti. Hastalığa ait bulguların bazı doktorların dikkatini çekmesi son derece doğal, ancak önemli olan bu bulguların ayrı bir hastalığa ait olduğunun ortaya konulmasıdır. Hiç şüphesiz bunu ilk kez ortaya koyan ve bulgularıyla tıp dünyasını ikna eden ilk bilim insanı Hulusi Behçet'tir. Bulguların ayrı bir hastalığa ait olduğunun ortaya konulması çok önemli, çünkü artık karşımızda yeni bir hastalık var ve bu hastalığın nedenini ortaya koymak ve yeni tedavi yöntemleri geliştirmek zorundayız. Eğer bu yapılmazsa bulguların gözlenmesinin çok fazla bir yararı olmayacaktır. Örneğin Doktor Adamantiades'in takip ettiği hastası sifilis (frengi) tedavisi görmüş ancak iyileşmemişti.

Özellikle 1940'lı yıllardan itibaren tıp literatüründe Behçet Sendromu isimlendirmesinin yapıldığını görüyoruz. İlk kez Danimarkalı Dr. Jensen, Behçet Sendromu ismini hastalık için kullandı. Hulusi Behçet'in ölümünden 1 yıl önce (1947) Cenevre'deki uluslararası bir kongre-

de Zürih Tıp Fakültesi'nden Dr. Mischner hastalığı Morbus Behçet olarak isimlendirmeyi önerdi. O zamana kadar hastalık Behçet Sendromu, Trisemptoma Behçet gibi isimlerle biliniyordu. Günümüzde artık Behçet hastalığı olarak biliniyor.

Behçet hastalığı gözde üveit (üvea denilen bölgenin iltihabı), ağızda aft ve genital bölgede ülserler şeklinde bulgu verdiğinden ilk başta Trisemptoma Behçet şeklinde isimlendirilmişti. Ancak hastalığın bu üç bulgudan çok daha kapsamlı olduğu, çok sayıda organı örneğin beyni, mideyi ve bağırsakları, akciğerleri, kalbi, böbrekleri tutabileceği biliniyor. Bu bulguların altında yatan nedenin bir damar iltihabı (vaskülit) olduğu biliniyor ve hemen hemen tüm organlardaki damarlar etkilenebiliyor. Ancak damar iltihabını neyin tetiklediği günümüzde bile tam olarak anlaşılamamıştır. Hastalık için tanı koydurucu bir laboratuvar testi de henüz yok. Çeşitli tedaviler olmakla birlikte hastalığın tam tedavisi ne yazık ki henüz mümkün değil. Göz tutulumu körlükle sonuçlanabiliyor. Hastalık kronik seyretmekle birlikte ölümler de sonuçlanabiliyor.

Behçet hastalığı coğrafi olarak Akdeniz bölgesi, orta doğu ve uzak doğuda daha yaygın. Tarihi ipek yolunu çevreleyen bölgelerde yaygınlıkla görüldüğünden İpek Yolu hastalığı olarak da adlandırılmış.

Hulusi Behçet dünyada kendisinin tanımlamış olduğu Behçet hastalığı ile tanınmışsa da çok sayıda, değerli başka çalışmalar da yaptığını görüyoruz. Özellikle 1920 yılından itibaren dermatoloji alanında çok sayıda konuyu ayrıntılı olarak ele aldı. 1922 yılından beri sifilis hastalığı ile ilgilenen Behçet, hastalığın tanısı, tedavisi, laboratuvar bulguları ve özellikle sosyal yönü ile ilgili çok sayıda çalışma yaptı. 1940 yılında yazdığı sifilisle ilgili kitap adeta bu alanda bir klasik oldu. Ölünceye kadar (8 Mart 1948) Deri Hastalıkları ve Frengi Kliniği Arşivi isimli dergiyi yayımladı.

Şark çıbanı hastalığında çivi belirtisini tanımlayan Behçet, hastalığın klinik teşhisini kolaylaştırdı. Yarada çivi belirtisinin bulunması hastalığın teşhisini koymada önemli bir bulgu olarak kabul ediliyor.

İncir yaprakları ve incirle ilgilenen kişilerin ellerinde görülen İncir dermatiti konusunda değerli çalışmalar yapan Hulusi Behçet'in bu hastalığın da dünyada tanınmasında çok büyük katkıları oldu.

Arpa çuvallarını taşıyan hamalların Arpa uyuzu hastalığına yakalanmamak için sık sık denize girdiklerini gözlemleyen Behçet, bu hastalıkla ilgili çok değerli çalışmalar yaptı.

Bilim insanları için uluslararası, prestijli bilim dergilerinin yazı kurullarında bulunmak önemli bir akademik başarı olarak kabul edilir. Hulusi Behçet, döneminin en prestijli dermatoloji dergilerinden biri olan *Dermatologische Wochenschrift* ve ayrıca *Medizinische Welt* adlı dergilerin yazı kuruluna seçilmişti. Çalışma hayatı boyunca 196 makalesi yayımlanan Hulusi Behçet'in bu çalışmalarından 53'ü dönemin prestijli tıp dergilerinde yayımlandı.

Ölümünden 27 yıl sonra 1975 yılında TÜBİTAK tarafından bilim ödülü ile onurlandırıldı. 1980 yılında adına hatıra pulu basılan Hulusi Behçet, 1982 yılında Eczacıbaşı Tıp Ödülü'ne layık görüldü.

Alman patolog Schwartz onun için şunları söylemişti: "Hulusi Behçet ülkesi dışında her yerde bilinen birisi. Onu Türkiye'de fazla göremezsiniz çünkü çalışmalarını yurt dışında sunuyor."

Hulusi Behçet, dünyayı derinden sarsan ve uzun yıllar süren iki büyük savaşın yaşandığı bir dönemde her türlü olumsuzluğu bir kenara bırakarak çalışmalarına odaklanmayı başarmış ve dünya tıp tarihine adını yazdırmıştır. Ortaya koyduğu eserleriyle gelecek kuşaklara her zaman ışık tutmaya devam edecek.

Kaynaklar

Jensen, T., "Sur les ulcères aphteux de la muqueuse de la bouche et de la peau genitale combineés avec les symptômes oculaires (=Syndrome Behçet)", *Acta Dermatol Venereol*, Sayı 22, s. 64-79, 1941.
Evereklioglu, C., "The migration pattern, patient selection with diagnostic methodological flaw and confusing naming dilemma in Behçet disease", *European Journal of Echocardiography*, Sayı 8, s. 167-173, 2007.
Saylan, T., "Life Story of Dr. Hulusi Behçet", *Yonsei Medica Journal*, Sayı 38, s. 327-332, 1997.

